

ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ

Τι διηγείται ένα παλαιό χρονικό. Ο μαγικός καθρέφτης. Μιά διαταγή Μιχαήλ του Γ'. Άλλοι μαγικοί καθρέφτες. Τα «Κατοπτρικά» Ήρωες του Αλεξανδρέως. Η θαυμαστή χελώνα της Κωνσταντινουπόλεως και «Δικαιοκρίτης». Λέων & Σοφός και ή, έφευρασε τους. Ο «θαυμαστός πλάτανος». Στην αρχαία Αίγυπτο κλπ. κλπ.

ΤΟ Μετόχι του Παναγιού Τάφου υπάρχει ένα πολύτιμο χειρόγραφο που αναφέρει έναν πολύ περιεργό θρύλο για το λεγόμενο «Μαγικό Καθρέφτη». Το έπεισοδιο συνέβη στην Κωνσταντινούπολι επί βασιλείως Μιχαήλ του Γ' που έβασίλευε από τα 842 ως στα 867. Ο βυζαντινός αυτός βασιλεύς, αφού παρευρέθη μιά μέρα στους αγώνες, στον περιφημο Έπιδόρομο, ξαναγαύωσε στο παλάτι, και—κατά τη συνήθειά του—τόρτσονε στο φαγοπότι με τους φίλους του και τις φιλενάδες του. Άλλ' ως διαβάσουμε τη συνέχεια στο χρονικό, που έχει και τόσο ιδιότυπη τη γλώσσα:

...Και εκεί, εις την μεγάλην χαράν και εύθυμίαν όπου είχαν, ήλθεν δ γραμματικός του και ειπε: «να ήξούρης, αφέντη βασιλεύ, δεσι ο Γούρκοι έτοιμάζονται με φουσατά, και έρχονται καταπάνω της βασιλείας σου να σε πολέμησουν!»

Ακούσθε τώρα πόθεν τού έμαθεν αυτό δ γραμματικός: Η βασιλεία είχε ένα καθρέφτην μέγαν και θαυμαστόν, τον οποίον τον έκαμε με αστρονομική τέχνην Λέων ο Σοφός. Και εκεί μέσα έβλεπες όλους τον κόσμον, τους βασιλείς, τους άρτίους, τους στρατηγούς, τα φουσατά, τα άλογα, τα άρματα, τα κάστρα, τας χώρας και εις τήσδελες και έπεθύμεις να ίδης εις άλλον κόσμον, όπότε

γαινες και τού έβλεπες και εις τήσ συμβούλιον και απόφρασην έκαμαν οι βασιλείς και οι άλλοι ανθρώποι διά πάσαν υπόθεσιν, και περι πόλεμον πάσα φουσατά έσύνιζαν και πάς τα άρμάτων και που θέλουν να παγαίνουν, εκεί τή έβλεπες όλα καταλεπτός. Και έτσι δ γραμματικός έπήνε εις τόν καθρέφτην, και ειδα τα φουσατά των Τουρκών όπου έμαζώνοντο να έλθουν να πολεμήσουν την Κωνσταντινούπολι, και όπτε και ειπε τού βασιλεύς. Και καθώς τού ήκουσεν δ βασιλεύς εκεί εις την τράπεζαν, έφάνη τον πολλά κακόν διά τήν χαράν όπου είχαν και έχαιρτο. Και διά να μηδεν παύσουν οι χοροί, και τα παιγνίδια και ή τράπεζα, άπίστευτεν ένα από τους ύπηρέτας του και έτοιμάσεν τον τελείως και συνέριψε τον καθρέφτην εκείνον τόν πολυτίμητον και άξ έπαινον. Και τόν γραμματικόν ύβρισεν ύβριτας μεγάλας και έδιώξε τον από τού παλάτι.»

Αυτό διηγείται δ βυζαντινός χρονογράφος. Τέτοιοι μαγικοί όμοιο καθρέφτες που δείχνουν μέσα στο γυαλί τους μακρινά γεγονότα, καθρέφτες με θαυμαστάς ιδιότητες, αναφέρονται σε παραμύθια, θρύλους και παραδόσεις ανατολικών και άλλων λαών. Στα λαογραφικά τού άειμνήστου καθηγητού Ν. Πολίτη βρίσκουμε και σχετικές Έλληνικές παραδόσεις. Σ' ένα Ναζιωτικό παραμύθι π. χ. ή μιά από τις τρεις κόρες τού βσιοληά ζητεί από τον πατέρα της που πρόκειται να ταξειδέψη, να τή: φέρη έναν καθρέφτη «που να βλέπη μέσα δετι γίνεται σ' όλον τον κόσμο». Ο βασιληάς τού παραμυθιού εκτελεί τις παραγγελίες των τριών κοριτσιών του, και κεινη που έπήνε τον καθρέφτην έκαθότανε μέρα μια νύχτα κ' έβλεπε τι γινότανε σ' όλη την οικουμένη. Και σ' ένα παραμύθι της Εθιοπίας επίσης αναφέρεται ένας τέτοιος παλιός μαγικός καθρέφτης Σ' ένα Κυπριώτικο παραμύθι πάλι γίνεται λόγος για ένα «γυαλίον» όπου φαίνεται όλος δ κόσμος μέσα, με τα όμορφα και τ' άσχημά του.

Στις μεσα ονικές παραδόσεις άπαντούμε πάλι καθρέφτες με άλλοκοτες ιδιότητες: Ένας μάγος, Βιργίλιος Γ' δνοού τού, έδειξε σ' έναν Ιππότη τη γυναικα του, που ένδ αυτός πολεμούσε σε μακρινές χώρες, εκείνη έπρόθεσε τη σύζυγιό πάλι κ' έκανε συνομοσία με τόν έραστή της να δολοφονήσουν τόν άντρα της, όταν θά γύριζε από τόν πόλεμο! Έτοιμαζότανε δηλ. ή άπιστη σύζυγος να παίξη

τόν ρόλο της Κλυταιμνήστρας. Άλλ' δ Ιππότης που ειδα στο μαγικό καθρέφτη ποιά τύχη τον έπεριμενε, ήθεθε κρυφά στο σπίτι του, νύχτα, και διάρρωσε τους δυο συνομότες κατά πως τους άξιζε: Τους έσκότωσε και τούς δυο!

Διάφοροι Άραβες συγγραφεις τών μεσων χρόνων μνημονεύουν μαγικούς καθρέφτες, και μάλιστα στην Άλεξάνδρεια. Σχετική περιγραφή βρίσκουμε σ' ένα παλιό άραβικό χειρόγραφο τού 11ου αιώνος που έχει τον τίτλο «Οι πολύτιμοι λίθοι της θαλάσσης». Σ' έναν ψηλό χάλκινο φάρο Αιγυπτιακής πόλεως δ τότε βασιλεύς Σουρίντ είχε βαλει ένα μεγάλο καθρέφτη, που είχε την δύναμη να δείχνη όλα συνβαίνουν στα «έπτά κλίματα του κόσμου» και όλους τους ταξειδιώτες που έρχόνταν στην Αίγυπτο. Σε άλλη πόλι της Αίγυπτου, στη Σά, δ βασιλεύς της χώρας είχε τοποθετήσει, έναν σε παραβαλάσιους πήγους, μεγάλους χάλκινους καθρέφτες. Μερικοί απ' αυτούς συνεκέντρωναν τις άκτινες τού Ήλιου έναντα στα έσχημα πλοία και τα έπυροπολούσαν. Σε άλλους πάλι καθρέφτες φαίνονταν ή πολιτείες που ήταν άντικρυ, πέρ' από τη θαλάσση, και σε άλλους καθρεφτιζόνταν όλες ή χώρες της Αίγυπτου, με τα χωράφια τους, τα σταριά τους κλπ. καθώς και όλα όσα έβριελα να συμβούν.

Και άλλοι μεσαιωνικοί συγγραφεις αναφέρουν ένα θαυμάσιο καθρέφτη, από μέταλλο, που ήταν στμμένος στην κορυφή τού ιστορικού φάρου της Άλεξαντρείας κ' έδειχνε από πολύ μακρινή απόσταση τα καράβια που έρχόνταν στο λιμάνι της Άλεξάντρειας.

Η θαυμαστής αυτές διηγήσεις δεν έλάσθησαν βέβαια από τού τίποτε. Φαίνεται ότι ή επιστημονικές γνώσεις του καιρού εκείνου (που ήταν πολύ προχωρημένες στην Αίγυπτο), έδωσαν άφορηή στη λαϊκή φαντασία να δημιουργήση θρύλους. Στα «Κατοπτρικά» τού Ήρωος τού Αλεξανδρέως π.Χ. διαβάζουμε τα καταπληκτικά όπτικά φαινόμενα που μπορούσαν να μάς δείξουν οι διάφοροι τεχνικοί συνδυασμοί των έπιπέδων και κολών κατόπτρων. Έπομένως από αυτά έκίνηθη ή μυθολογία των λαών για να φανταστή τους μαγικούς καθρέφτες και τα θαυμάιά τους.

Τόν μαγικό καθρέφτη τού Βυζαντινού παλατιού τόν είχε φτιάξει—καθώς μάς λέει τού χρονικό—Λέων ο Σοφός, δ περιφημής εκείνος αυτοκράτωρ, που οι βιογράφοι του διηγούνται ότι δ νοός του ήταν ταμείο επιστημονικών γνώσεων, όληθνης Έδρας της εποχής του. Διηγούνται ότι δ ίδιος αυτός έστειμένως έφευρέτης είχε κατασκευάσει και μιά τεραστία μηχανική χελώνα, ή όποια έγυριζε από τού πρού ός τού βραδιού τους δρομους της Κωνσταντινουπόλεως και τους έκαθάριζε. Ο Λέων δ Σοφός, είχε έπινοήσει και τού λεγόμενο «δικαιοκρίτη» δηλαδή ένα χέρι από κοκκινωκό μάρμαρο, που όριζε τη δίκαιη τιμή στην όποια έπρεπε να πουλιέται κάθε τρόφιμο, ή άλλο έμπορεύμα της αγοράς!

Ο βυζαντινός χρονογράφος Ψευδοδοσφόρθος αναφέρει ότι δ Λέων δ Σοφός είχε κατασκευάσει και τόν λεγόμενον «θαυμαστόν πλάτανον». Ίδου ή σχετική περιγραφή:

...Ένα πράγμα θαυμασιώτατον εύμορφότατον και άξιον πη τού βλέψη καθέναςτος ανθρώπου, να χαιρείται. Ένομεν ένα πλάτανον μεγάλο, δλόχυσον, και έκαμε και πάσα γενεάς πουλι και έβαλε τού άπάνου. Έκαμε και δύο λεοντάρια, και δρενα και δρενα, και άλλα διάφορα έργα όλοχυσου, εις τού σφυρι και εις τού άμόνι φτιασμένον τού χρυσάφι. Και όταν ήθελε δόση δ άνεμος, έσειόντο και τα πουλιά και έλάλες καθένα τη φωνή του. Όμοιος έπαιζαν και τα δρενα με τόν άνεμον και όλα τα έργα όπου είχε καμωμένα, και ήταν υπερθαύμαστον πράγμα να τού βλέψη τινάς, ή να τού άκούη. Και τούτα ήταν πονήματα τού Λέοντος τού Σοφού με τέχνην αστρονομικήν. Και όταν έξόδιασεν διον τόν βίον της βασιλείας δ ανάετος βασιλεύς δ Μιχαήλ, ηγαγιάσθη ούδ της άγνωσίας του και από τών κακών συμβουλιωτόρων, και όρισε τους χρυσοχού: και έσοψαν τόν πλάτανον και τόν έβαλαν εις τή χονία καθώς ήταν έλος στολισμένος με τα πουλιά και με τή λεοντάρια, με τού δρενα, με τα δρενα και με τα άλλα έργα, και έχόνευσαν αυτά εις τήν φωτίαν.

Αυτό διηγούνται οι βυζαντινοί χρονογράφοι για τις έφευρέσεις της εποχής τών, ή όποιες ήταν πραγματικός θαυμαστάς.